

Ortuťové teplomery a ich zdravotné riziká

Od 3. apríla 2009 je v krajinách Európskej únie zakázaný predaj ortuťových teplomerov

• Ako môže ortuť poškodiť naše zdravie?

Ortuť je **vysoko jedovatý a toxický kov**. Ide o neurotoxín, ktorého kumulácia sa v tele človeka prejavuje narušením vegetatívnej a centrálnej nervovej sústavy.

Prítomnosť zvýšených hladín ortuti v tele býva často spojená napr. s bolesťami hlavy, nespavosťou, zhoršením vyjadrovacích schopností, stratou alebo sluchu, anorexiou, depresiami, zhoršením pamäti, Alzheimerovou či Parkinsonovou chorobou a pod. Výsledkom chronickej expozície ortuti býva tiež poškodenie enzymatických systémov, oslabenie imunity, bolesti dŕasien či vypadávanie vlasov. V prípade požitia väčšieho množstva ortuti nastávajú kŕče, hnačky a bolesti brucha, poškodzujú sa obličky a pečeň.

Zvýšené hladiny ortuti v tele matky môžu byť nebezpečné pre vyvíjajúci sa plod a spôsobiť závažné mentálne poškodenie novorodenca.

• Aké zdravotné riziko hrozí pri rozbití teplomera?

Po rozbití ortuťového teplomera hrozí predovšetkým **riziko vdýchnutia väčšieho množstva toxických pár uvoľňovaných z rozliatej ortuti**, ktoré poškodzujú respiračný systém, sliznicu a spôsobujú akútne zápaly pľúc a dýchacích ciest. Akútna expozícia vysokým dávkam môže spôsobiť úplné zlyhanie telesných orgánov až smrť.

• Ktorá časť populácie je najviac ohrozená?

Riziko poškodenia zdravia je, samozrejme, vyššie u zraniteľnejších skupín populácie, akými sú predovšetkým **deti, starší ľudia, ľudia s poškodenou pečeňou, obličkami a pod.**

• Čo treba urobiť v prípade, ak sa teplomer rozbije?

V prvom rade je potrebné rozliatu ortuť **urýchlene zozbierať a zabrániť tak jej ďalšiemu rozptylu**. Rozliate kvapky ortuti je možné odstrániť napríklad nasatím injekčnou striekačkou. Zvyšky, ktoré striekačkou nebolo možné nasat', odstráňte navlhčeným pijavým papierom.

Pri odstraňovaní rozliatej ortuti používajte rukavice, aby ste predišli zbytočnému kontaktu s pokožkou. Ortuť totiž môže do organizmu preniknúť aj cez kožu a následne sa krvou rozšíriť do nervového systému. Keďže ortuť je rozpustná v tukoch, riziko je vyššie v prípade masných rúk.

Snažte sa predchádzať vdychovaniu ortuťových výparov a miestnosť, v ktorej bola ortuť rozptýlená, okamžite poriadne vyvetrajte.

• Je možné zvyšky teplomera a zozbieranú ortuť vyhodit' do kontajnera na komunálny odpad?

Ortuť je vďaka jej toxickým vlastnostiam **nebezpečná nielen pre ľudské zdravie, ale aj pre životné prostredie**. Likvidácia komunálneho odpadu s obsahom ortuti kontaminuje ovzdušie, pôdu a následne aj ďalšie zložky prostredia. **Rozbitý teplomer preto v žiadnom prípade nevyhadzujte do odpadkového koša a kontajnera na komunálny odpad ani nespľachujte do kanalizácie. (!)**

Zvyšky rozbitého teplomera a zozbieranú ortuť je potrebné vložiť do uzatvorenej a nepriepustnej nádoby tak, aby nedochádzalo k ďalšiemu úniku ortuťových pár a následne odovzdať do zberne odpadov, prípadne špecializovanej firme zaoberajúcej sa likvidáciou nebezpečných látok.

- **Vzťahuje sa zákaz vyrábať na všetky ortuťové meracie prístroje?**

Zákaz, ktorý nadobudol účinnosť 3. apríla 2009, sa vzťahuje len na tie meracie prístroje, ktoré sú určené na predaj širokej verejnosti. Niektoré druhy sfygmomanometrov a iných meracích prístrojov určených výlučne pre odborné a priemyselné použitie (napr. v zdravotníctve) je možné vyrábať a predávať aj naďalej. Ide o prístroje určené pre prípady, v ktorých sa vyžaduje vysoká citlivosť a presnosť meraní, akú zatiaľ prístroje fungujúce na iných princípoch nedosahujú. Zákaz týchto prístrojov bude preto aktuálny až vtedy, keď budú k dispozícii spoľahlivé, bezpečnejšie a technicky a hospodársky realizovateľné alternatívy.

Cieľom smernice Európskeho parlamentu a Rady je predovšetkým zabrániť z dlhodobého hľadiska, aby sa ortuť z poškodených meracích prístrojov používaných širokou verejnosťou nekontrolovane dostávala do bežného odpadu a následne poškodzovala životné prostredie a zdravie ľudí.

- **Ak je v domácnostiach ortuťový teplomer, je možné ho ešte používať alebo je nutne ihneď sa ho zbaviť?**

Smernica zakazuje len uvádzanie nových ortuťových prístrojov na trh. Netýka sa prístrojov, ktoré sa už používajú alebo sa predávajú ako použité. Ortuťové teplomery zakúpené pred termínom účinnosti smernice je preto možné využívať aj naďalej, nie je nutné ich hromadne vyradovať a likvidovať.

- **Hrozí používaním nepoškodeného teplomera nejaké zdravotné riziko?**

Ortuť je v nepoškodenom teplomere pevne uzavretá a do prostredia sa neuvolňuje. Pokiaľ nedôjde k mechanickému poškodeniu a následnému úniku ortuti z teplomera, poškodenie zdravia nehrozí. S cieľom predchádzať takýmto situáciám je však vhodné používanie ortuťových teplomerov postupne utlmiť a nahradiť ich elektronickými (digitálnymi).

- **Čo urobiť s ortuťovým teplomerom, ktorého sa chce užívateľ zbaviť?**

S ortuťovým teplomerom, ktorý užívateľ prestal používať a chce sa ho zbaviť, či už s poškodeným alebo s funkčným, je vzhľadom na jeho jedovatý a toxický obsah potrebné zaobchádzať ako s nebezpečným odpadom, t.j. je nevyhnutné odniesť ho do zberne odpadov, prípadne špecializovanej firme zaoberajúcej sa likvidáciou nebezpečných látok. Nepotrebné ortuťové teplomery preto nie je možné v žiadnom prípade vyhadzovať do nádob na komunálny odpad!